

Haar studie ontsluit de geschiedenis van de Nederlandse hofpredikers, die tot nu toe nog veel geheimen bevatte. Zij heeft daarvoor minutieus archiefonderzoek verricht, o.a. in het Koninklijk Huisarchief. Een belangrijke doelstelling was om meer zicht te krijgen op de wisselende rol van de hofpredikers gedurende de negentiende eeuw. Welke ontwikkeling maakte hun ambt door tussen 1815 en 1890? Aan welke voorwaarden moesten zij voldoen om aan het hof te kunnen functioneren en welke taken en functies hadden deze theologen in koninklijke dienst? "Waren ze raadgevers bij godsdienstvraagstukken, waren ze leidende geestelijken op belangrijke posten? Waren ze strijdbare auteurs die hun theologische overtuiging krachtig uiteenzetten? En wanneer ze daadwerkelijk sturend en strijdbaar optraden, liepen ze dan het gevaar verdacht te worden van heterodoxie?" (p. 12) Uit het vervolg van de studie blijkt dat de hofpredikers soms op de achtergrond invloedrijk waren, soms onbeduidend en soms zowel aan het hof als onder de bevolking populair. Ze waren uiteraard Oranjegezind, maar nooit uitsluitend de spreekbuis van de koning. Interessant is ook hoe in het boek licht wordt geworpen op de waardering van de Oranjes voor hun hofpredikers, die niet altijd even positief was, en hoe deze dienaren van de koning zichzelf zagen. Zij moesten in elk geval uit de Nederlandse Hervormde Kerk en de Waalse Kerk afkomstig zijn.

Een van de meest intrigerende figuren uit het boek is de Waalse hofprediker Daniël Delprat (1758-1841). Hij werd in 1817 benoemd en bleef tot aan zijn dood in 1841 actief aan het hof. Delprat was niet alleen predikant, maar in feite ook diplomaat. Reeds in de Napoleonische tijd had hij diplomatieke taken verricht en onder Willem I werd hij 'Geheim Secretaris'. Delprat speelde een belangrijke rol in het leven van de koning tijdens de afscheiding van België en ook in diens laatste levensjaren, toen Willem wilde trouwen met de Belgische gravin d'Oultremont, die rooms-katholiek was. Dit riep veel verzet op in protestantse kring, maar Delprat stond aan de zijde van de koning. Willem besloot uiteindelijk te abdiceren om vervolgens in Berlijn met de gravin in het huwelijk te treden. Hij informeerde Delprat persoonlijk over dit besluit.

Was het hofleven onder Willem I tamelijk sober, onder Willem II veranderde dit. Het hof kreeg

meer allure. De diplomatieke rol van de hofpredikers werd echter teruggedrongen. Ook bracht Willems echtgenote, Anna Palowna, haar eigen kring van geestelijken mee uit de Russisch-orthodoxe kerk. De koningin liet op de plaatsen waar het vorstenhuis resideerde, kapellen inrichten volgens de Byzantijnse ritus.

Onder Willem III kregen de hofpredikers weer een andere rol. Deze koning presenteerde zich nadrukkelijk als protestants vorst, maar kon zich niet meer bemoeien met de interne aangelegenheden van de (verdeelde) Hervormde Kerk. De door de koning benoemde geestelijke kreeg nu de functie van bruggenbouwer tussen de verschillende protestantse stromingen in de kerk. Het kwam daarbij aan op zijn persoonlijke kwaliteiten als bemiddelaar. De hofpredikers hadden overigens al gauw hun handen vol aan het moeizame huwelijk van Willem met koningin Sophie. Zij was geletterd en had een brede culturele en religieuze belangstelling, de koning hield zich liever bezig met jagen. Populair was in deze periode de hervormde predikant Eliza van Koetsveld (1807-1893), die van 1878 tot zijn dood hofprediker was. Van Koetsveld was een begaafd prediker en schrijver en hij was bekend vanwege zijn sociale activiteiten voor mensen met een verstandelijke beperking (de zgn. 'Idiotenschool'). Hij werd daarin gesteund door koningin Sophie.

Onder invloed van Willems tweede echtgenote, koningin Emma, nam de belangstelling voor de kerk en de hofpredikers verder toe. Er werd weinig gefeest aan het hof, maar religieuze belangstelling was er volop. Emma's godsdienstigheid zette een stempel op het hofleven. Zij was geestelijk gevormd door de lutherse hofprediker Karl Rudolf Schramm (1837-1890), die een 'unierte' volkskerk voorstond. Onder zijn leiding had Emma oog gekregen voor de waarde van religie, maar ook een zekere tegenzin ontwikkeld tegen 'dogmatische leerstellingen' en religieuze bekrompenheid. Die traditie zou onder de Oranjes in de twintigste eeuw worden voortgezet. Niet voor niets sprak koningin Wilhelmina later de gevleugelde woorden: *Alleen grote sterren aan het geestelijk firmament benoemen je als hofprediker.*

Hofpredikers in de negentiende eeuw is het resultaat van gedegen historisch onderzoek. Het is een leesbaar boek geworden dat een helder beeld